

Teatteriharrastajien

Opasviihkonen

© Anna-Maria Ingerö

Tämän opasviihkosen on kustantanut **Ruotsinsuomalainen Harrastajateatteriliitto**

RSHT: Ruotsinsuomalainen Harrastajateatteriliitto

RFAT: Sverigefinska amatörteaterförbundet

- RSHT on yksi RSKL:n erikoisliitoista jolla on oma hallinto ja talous, mutta toiminnan ja talouden on oltava RSKL:n periaateohjelman ja sääntöjen mukaista.
- RSHT:n hallitus valitaan edustajakokouksessa joka toinen vuosi. Hallitukseen kuuluu puheenjohtaja, neljä varsinaista hallituksen jäsentä sekä kaksi varajäsentä.
- RSHT:llä on noin kaksikymmentäviisi jäsenryhmää, jotka sijoittuvat aivan eteläruotsista pohjoiseen.
- RSHT on ainoa ruotsinsuomalainen, teatteria harrastavien valtakunnallinen liitto Ruotsissa.
- RSHT:n jäseniksi voivat liittyä kaikki ruotsinsuomalaiset harrastajateatteri ryhmät joiden jäsenet ovat myös RSKL:n jäseniä.
- RSHT tukee jäsenryhmiä mm. järjestämällä teatterialan koulutusta alennetuin hinnoin, sekä valtakunnallisia tapahtumia kuten esimerkiksi ideapäivät ja teatteripäivät .
- RSHT tukee jäsenryhmiään myös projektien suunnittelussa ja toteuttamisessa auttamalla ammatti ohjaajien hankinnassa projektien toteuttamisvaiheessa.
- RSHT kouluttaa jäsenryhmiin omia ohjaajia sekä muita näytelmien toteuttamiseen tarvittavia henkilöitä jotka tarvittaessa voivat auttaa myös muita kuin omia ryhmiä.
- RSHT järjestää edullisesti näytelmän kirjoittamiskursseja takaamaan saatavuuden ruotsinsuomalaisille sopiviin näytelmäteksteihin.
- RSHT tekee yhteistyötä suomessa olevien harrastajaliittojen kuten Työväen näyttämöiden (TNL) ja Suomen Harrastajateatteri- (SHT) liittojen kanssa.
- RSHT tekee yhteistyötä myös ruotsinkielisten järjestöjen, kuten mm ATR:n ja ABF:n sekä muiden kansainvälisten alan liittojen kanssa.
- RSHT:n kotisivun osoite: www.rskl.se

Osoite

RSHT c/o RSKL
Bellmansg; 15 nb. 118 47 Stockholm

Puhelin

08 – 615 83 40
08 – 615 83 44

Faxi

08 – 615 83 65

Org.No:

815200 - 5479

Plusgiro

65 46 22 - 0

Sisällys

<u>Esipuhe</u>	<u>4</u>
<u>Teatterihistoriaa</u>	<u>5</u>
<u>Lyhyt katsaus suomalaiseen teatteriin</u>	<u>8</u>
<u>Miksi matkaan?</u>	<u>10</u>
<u>Miten matkaan?</u>	<u>12</u>
<u>Missä toimitaan?</u>	<u>14</u>
<u>Ryhmä lähtee matkaan</u>	<u>15</u>
<u>Matkaeväitä</u>	<u>20</u>
<u>”Leikitään!” eli ideoita luovaan toimintaan</u>	<u>24</u>
<u>Oma juttu vaiko valmis?</u>	<u>26</u>
<u>Mitä jos iltamat?</u>	<u>27</u>
<u>Lapset ja nuoret</u>	<u>28</u>
<u>Näytelmäkirjallisuuden päälaajat</u>	<u>30</u>
<u>Tekijänoikeus</u>	<u>32</u>
<u>Peruskirjasto</u>	<u>33</u>
<u>Mistä näytelmiä saa?</u>	<u>34</u>
<u>Miten järjestäydytään?</u>	<u>35</u>
<u>Mistä voi hakea avustuksia?</u>	<u>36</u>

Esipuhe

Tämä opas on tarkoitettu kaikille ruotsinsuomalaisille, joita oikeasti ja aidosti kiinnostaa teatterin harrastaminen. Seuraavilla sivuilla pyrin antamaan neuvoja harrastukseen niin sisällön kuin ihan käytännönkin kautta. Mielenpisteet, joita esitän, ovat omiani. Ne pohjautuvat kokemuksille ja ajatuksille, joita olen koonnut noin neljäkymmentävuotisen teatteriurani aikana.

Haluan myös sanoa, ettei kukaan harrastajista ole sellaisessa asemassa, että tämä on heille jo vanhaa ”heinää”. Niin ammatin kuin harrastuksenkin juurille on etenkin taiteessa aina terveellistä palata.

Ihminen, joka on valinnut teatterin vapaa-aikansa sisällöksi on etuoikeutettu. Hän on valinnut ikivanhan taidemuodon, jonka mahdollisuudet ovat lähestulkoon loputtomat; teatteri hakee voimansa mielikuvituksesta, ja mielikuvituksella ei ole rajoja.

Teatteri ei kuitenkaan aukaise salaisuuksiaan, ellei sen harrastaja pane henkisiä voimavarojaan peliin. Ei siis riitä, että harrastellaan puoli huolimattomasti, käväistään – pahimmassa tapauksessa löntystellään -harjoituksissa, puhutaan matkapuhelimeen, haukotellaan, katsotaan kelloa, lukaistaan teksti sinne päin ja sitten mennään kotiin.

Kun teatterin harrastaja haastaa itsensä siihen henkiseen painiin, jota teatteri edellyttää, alkaa tapahtua: uskaltaa kokeilla aina enemmän, itseluottamus kasvaa, tietomäärä lisääntyy, ennakkoluulot hupenevat ja terveellinen uteliaisuus ympäröivää maailmaa kohtaan panee aivot liikkeelle.

Harrastajateatterilla on kaikki mahdollisuudet olla avainasemassa taistelussa nykyään kaikkialla vallitsevaa henkistä liikalihavuutta vastaan. Ammattiteattereilla ei ole siihen aikaa, sillä ne ovat talousajattelun oravanpyörässä. Täydet salit merkitsevät lisärahoitusta eli bonuksia, mikä käytännössä merkitsee, että ohjelmiston on oltava myyvää. Myyvä ohjelmisto merkitsee julkkiksia, nimiä, varmoja näytelmävalintoja ja mieluusti isoja speaktaakkeleita tai musikaaleja. Harjoitustahti on kova riippumatta näytelmän luonteesta (jotkut tarvitsisivat pitkän ja keskittyneen kypsytyksajan), ensi-iltoja ei siirretä ja lippuja myydään aina vaan tehokkaammin ja härskimmin.

Harrastajateatterin ei tarvitse kulkea vallanpitäjien talutushihnassa, sillä on vapaus omistautua projektille kunnes se on valmis, sillä on myös vapaus yllättää valintojensa kautta. Harrastajateatterilla on kaikki mahdollisuudet olla dynaaminen vaihtoehto kaupallisuudelle. Tämä kannattaa muistaa, kun lähtee matkaan!

Teatterihistoriaa

Teatteri on ikivanha taiteenmuoto. Sen alkujuuret ovat jumaluusriiteissä. Eurooppalainen teatteri syntyi Kreikassa 500-luvulla ennen oman ajanlaskumme alkua. Sen aikaisten suurten näytelmäkirjailijoiden, **Aiskhyloksen**, **Sofokleen** ja etenkin **Euripideen** teoksia on yhä teattereiden ohjelmistossa. Viimeksi mainitun näytelmä **Medea** kuuluu näytelmien parhaimmiston! Komedian eli huvinäytelmän mestari **Aristofanes** on niin ikään ajaton; hänen teoksensa **Lysistrata** ei menetä ajankohtaisuuttaan niin kauan kuin ihmiskunta käy sotia. Siinä nimittäin naiset ryhtyvät rakkauslakkoon, jotta miehet lopettaisivat sotimisen.

Antiikin teatterin näyttelijät olivat miehiä, ja tämä perinne jatkui aina 1600-luvulle asti.

Antiikin näyttelijöillä oli maskit; murhenäytelmään traagiset, komediaan lähes groteskit. Heillä oli myös erittäin korkeapohjaiset jalkineet (koturnit), jotta he näkyisivät valtavien teattereiden (amfiteatteri; katso tämän Teatterihistoriaa luvun viimeistä kuvaa) takapenkille asti!

Antiikin draamaperinne siirtyi ihan omana taidemuotonaan Rooman valtakuntaan ajanlaskumme alkuaikoina. Kreikan jumalaistarustojen hahmot korvattiin roomalaisilla vastaavilla ja antiikin mestareitten tragedia-aiheet jäivät komedioitten varjoon. Rooman valtakunnan kukistuttua tulee teatteritaiteeseen pitkä tyhjiö; Euroopan kartta muuttui tiuhaan tahtiin muotoaan ja kristinuskoa levitettiin pakkokeinoin kaikkialle. Kirjapainotaito odotti tulemistaan (Gutenberg 1400-luvun lopulla), joten käsinkirjoitetut, enimmäkseen latinankieliset teokset keskittyivät lähinnä uskontoon, runouteen tai ajan poliittisiin tapahtumiin. Tästä selittyy teatteria koskeva monisatavuotinen tiedonpuute.

Keskiajalta, 900-luvulta eteenpäin, alkaa löytyä ensimmäisiä raportteja: suurten kirkollisten pyhien yhteydessä rupesivat papit havainnollistamaan Raamatun kertomuksia teatterin keinoin, jotta lukutaidoton kansa saisi edes jonkinlaisen käsityksen uskonnosta. Näitä keskiaikaisia esityksiä kutsuttiin mysteereiksi. Uskonnolliset näytelmät paisuivat ajan myötä, mukaan valittiin paikallisia harrastajia ja statisteja. Esitykset kehittyivät kuitenkin niin maalliseen suuntaan, että papit kielsivät koko touhun kirkon tiloissa, ja niin siirtyi teatteri

sisätiloista toreille. Aiheistokin muuttui: uskonnollisten näytelmien sisään punottiin muita teemoja, ja pikku hiljaa ottivat nämä pääroolin. **Jokamies** on yksi niistä harvoista mysteereistä, joka on säilynyt. Se on ehdottomasti lukemisen ja jopa esittämisen arvoinen!

Renessanssi (uudelleen syntyminen) on ajanjakso (1300-luvun lopulta 1500-luvun keskipaikkeille), jolloin tapahtui suuria mullistuksia niin taiteessa kuin tieteessäkin. Tällöin vaikuttivat sellaiset nerot kuin Leonardo da Vinci, Michelangelo, Kopernikus ja Galileo Galilei. Tieteen alueella saavutettiin päätähuimaavia tuloksia: Maapallo ei enää ollut maailmankaikkeuden kiinteä keskipiste eikä se myöskään ollut litteä, vaan se oli pyöreä planeetta muitten joukossa ja kiersi aurinkoa. Edellä mainittu Gutenberg keksi kirjapainotekniikan, ja kirjoja rupesi ilmestymään. Suuret löytöretket alkoivat niin ikään, joten eurooppalaisten maailmankartta laajeni käsittämään niin Aasian, Afrikan ja Amerikan.

Kaikki tämä loi pohjan myös teatterin uudelle tulemiselle ja eurooppalaisen teatteritaiteen ehkä suurimmalle nimelle eli **William Shakespearelle**. Hän oli näytelmäkirjailija, näyttelijä ja ohjaaja, ja hänellä oli oma kuningatar Elisabet I:sen suosioita nauttiva teatteriryhmä. Shakespearea on vertaansa vailla oleva draamaattikko hänen tuotantonsa liikkuu suurten historiallisten aiheitten, synkkien murhenäytelmien, komedioiden ja satunäytelmien maastossa, hänen ihmiskuvauksensa terävää ja tarkkanäköistä ja hänen kielensä kaunista ja rikasta. Hänen suuria teoksiaan ovat mm. **Romeo ja Julia**, **Hamlet**, **Kesäyön unelma**, **Myrsky** ja **Othello**. (Pieni huomautus teille, jotka rupeavat lukemaan Shakespearen draamoja: ne on kirjoitettu miesnäyttelijöille.)

Shakespearen elinaikana kehittyi noin sanottu elisabetaaninen teatterirakennus:

Kuvasta näkyy teatterin perusajatus: on näyttämö näyttelijöineen ja katsomo yleisöä varten. Teatteri toimi päiväsaikaan, sillä silloin oli valoa. Yleisö koostui Lontoon kaikista kansanluokista (paisti aatelistosta, joka nautti esityksistä omissa linnoissaan tai kuningattaren hovissa, joihin Shakespearen ryhmä kutsuttiin esiintymään). Perimätiedon mukaan oli tunnelma korkea. Yleisöllä oli mukanaan omat eväät, niin kiinteässä kuin juoksevassakin muodossa, kommentit olivat säälimättömiä, mikäli näyttelijä/näytelmä ei miellyttänyt, ja naurunremakka ja muu kannanotto kantautui pitkin Lontoota.

Edellä kuvattu teatteri edustaa Shakespearen aikaa, mutta itse teatterin perusajatus on ikivanha: on näyttämö ja katsomo. Jo antiikinajan teatteri perustui yleisön ja katsomon väliseen vuorovaikutukseen. Kreikassa, Sisiliassa tai Kyproksella matkailleet ovat varmasti ainakin kuulleet, että voi tutustua amfiteattereiden raunioihin.

Shakespearen jälkeisinä vuosisatoina teatteri on kehittynyt etenkin teknisesti; suurin tekninen mullistus oli luonnollisesti sähkövalo, joka loi perustan uudelle ajattelulle niin esitysten estetiikan kuin myös itse näyttelijäntyylin suhteen. Kynttilänvalossa näyttelemisen aiheutti nim. sen, että näyttelijät koittivat ennen muuta näkyä, joten meidän ajallemme luonnollinen näyttelemisen vastanäyttelijän kanssa oli lähes olematonta.

Shakespearen jälkeisiä merkittäviä teatterilaisia oli mm. **Molière**, joka vaikutti Ranskassa 1600-luvulla ja jolla myös oli oma teatteriryhmä. Hän oli ennen muuta komedian mestari ja hänen näytelmistään voi mainita esim. seuraavat: **Saituri**, **Ihmisvihaaja** ja **Don Juan**. Moliérin ajan teattereissa olivat naiset jo mukana seurueissa; Moliérin läheinen ystävä, Madeleine Béjart, oli aikansa lahjakkaimpia ja merkittävimpiä näyttelijättäriä, mutta yleinen mielipide tuomitsi niin hänet kuin kanssasisarensakin huonoiksi ihmisiksi.

1800-luku loi pohjan teollistuvalla yhteiskunnalla. Porvarisluokan kehittymisen ja vaurastumisen myötä alkoi myös teatteri lähestyä noin sanottua arkipäivää eli realismia, mutta vasta vuosisadan loppua kohti tapahtui nykyaikaisen teatterihistorian kannalta ratkaisevia asioita.

Silloin perusti **Konstantin Stanislavski** Moskovan Taiteellisen Teatterin, jonka pääkirjailijaksi nousi **Anton Tšehov**. Stanislavski oli ensimmäinen teatterialan ammattilainen, joka syvällisesti rupesi pohtimaan näyttelijäntyyötä, ja hän loi noin sanotun metodin eli tavan tehdä työtä roolin kanssa. Tämän metodin hän kirjasi teoksiinsa **Elämäni näyttämötaiteen palveluksessa**, **Näyttelijän työ** ja **Luonteen kehittäminen**. Nämä kirjat kuuluvat teatterikoulujen peruskirjallisuuteen. Stanislavskin merkitys saavutti jopa Pohjois Amerikan Yhdysvallat, sillä New Yorkissa perustettiin The Actors Studio, joka käytti metodologiaa näyttelijöitten koulutuksessa. Marlon Brando oli yksi studion kuuluisimpia oppilaita, ja myös Marilyn Monroe koulutti itseään siellä.

Anton Tšehov puolestaan kuuluu nykyteattereiden vakio-ohjelmistoon. Hänen suuret näytelmänsä **Kolme sisarta**, **Vanja-eno**, **Lokki** ja **Kirsikkapuisto** luetaan draamakirjallisuuden huipputeoksiin eivätkä ne ole menettäneet ajankohtaisuuttaan vaikka Tšehov kuoli jo v.1904 vain hiukan yli 40-vuotiaana.

1900-luvulla jatkui teatteritaiteen kehitys, ja etenkin Euroopassa teatterista tuli myös yhteiskunnallinen kulttuuri-instituutio, sillä teatteri rupesi aina selkeämmin ottamaan kantaa oman aikansa tapahtumiin niin näytelmävalinnan kuin myös ylöspanon kautta. Saksalainen **Bertolt Brecht** loi **eeppisen teatterin**, jonka peruskivenä oli yleisön herättäminen älylliseen ajatteluun eli hän ei halunnut tarjota päiväunia vaan pyrki näytelmiensä ja ohjauksiensa kautta välittämään dramaattisia mutta samalla järkeä ruokkivia elämyksiä. Hänen mottonsa oli: **”Ei pidä jättää aivoja hatun kanssa narikkaan”**. Brecht kirjoitti joukon näytelmiä, joita yhä esitetään teattereissa: mm **Sezuanin hyvä ihminen**, **Kolmenpennin ooppera**, ja **Galileo Galilei** ovat hänen teoksiaan. Hitlerin natsi-ideologia ei suvainnut Brechtin kaltaista poliittisesti radikaalia taiteilijaa, joten hän joutui maanpakoon. Muutama pakomatkoista suuntauti Suomeen, jossa Brecht tutustui mm **Hella Wuolijokeen**. Heidän tapaamisensa johti paitsi ystävyysyteen myös näytelmään **Puntilan isäntä ja hänen renkinsä Matti**, jonka perustarina ja osa dramaturgiaa ovat Wuolijoen käsialaa, loput taas Brechtin. On siis vaikea jälkikäteen sanoa, kuka teoksessa teki mitä, mutta vuosien saatossa on Wuolijoen nimi häipynyt näytelmän kansilehdeltä...

Nykyajan teatterin juuret löytyvät antiikin Kreikasta ja perinne jatkuu, sillä kaikesta teknisestä kehityksestä huolimatta teatteritaide on yhä näyttelijän ja katsojan vuorovaikutusta. Puitteet voivat olla mahtipontisen suuret tai mahdollisimman pelkistetyt kunhan vain näyttämöltä siirtyy katsojaan tuntuja ja virikkeitä – se on pääasia. Tämä koskee niin teatterialan ammattilasia kuin sen harrastajiakin.

Kuvassa antiikin ajan teatteri.

Lyhyt katsaus suomalaiseen teatteriin

Marraskuussa 1868 joukko opiskelijoita kerääntyi illanistujaisiin. Mukana olivat mm. 25-vuotias innokas teatterimies **Kaarlo Bergbom**, joka oli saanut luettavakseen **Aleksis Kiven** näytelmän **Lea**, ja se tuntui sopivan hyvin esitettäväksi. Koska kokeneita suomenkielisiä naisnäyttelijöitä ei juuri ollut, pääroolin esittäjäksi valittiin tanskalaissyntyinen Charlotta Raa. Hän ei osannut suomea, mutta opiskeli repliikit ulkoa parissa kuukaudessa. Lean ensi-ilta Helsingissä sijaitsevassa Uudessa Teatterissa (nykyään paikalla on Svenska Teatern) 10.5.1869; tätä päivää pidetään suomenkielisen ammattiteatterin syntymäpäivänä.

Ajatus suomenkielisen teatterin perustamisesta oli esitetty jo 1840-luvulla, mutta itse hanke toteutui vasta 1870-luvun alussa eli Lean ensi-illan jälkeen Kaarlo Bergbomin toimesta. **Suomalaisen Teatterin ensimmäinen näytäntö pidettiin 13.10.1872 Porissa**; ohjelmistossa oli Kiven **Margareta**. Suomalainen Teatteri toimi kiertueateatterina. Se käytti hyväkseen sisävesien laivayhteyksiä sekä rautatietä: Porista matkattiin Tampereelle, sieltä Hämeenlinnaan ja lopuksi Viipuriin. Varsinkin Viipurissa lehtikritiikki oli ankaraa, varmaan syystä, sillä seurueen ammattitaito oli kovin puutteellista. Vielä 1870-luvun lopussa ongelmana pidettiin myös näyttelijöiden huonoa suomen kielen taitoa. - Vuonna 1902 Suomalainen Teatteri sai uuden teatteritalon Helsinkiin Rautatien torille. Sen nimeksi tuli Suomen Kansallisteatteri.

Suomen Kansallisteatteri.

Ammattimaisen suomenkielisen teatteritoiminnan alkua edistivät monet tekijät. Ulkomaisia kiertueattereita oli ollut Suomessa jo pitkään, ylioppilaiden illanvietoissa oli esitetty pieniä hupailuja myös suomeksi, ja erityisesti 1850-luvulla ruotsinkieliset näytelmät levittivät isänmaallista innostusta. Suomen kieli alkoi olla riittävän kehittyntä taidekieleksi, ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seura oli 1860-luvulla alkanut myös julkaista suomenkielisiä näytelmiä. Niin ikään sanomalehdissä julkaistiin sekä suomenkielisiä näytelmiä että käännöksiä. Tärkeä merkitys oli silläkin, että 1860-luvun alussa valtiollinen, poliittinen ja taloudellinen elämä virkistyi: säätyvaltiopäivät kutsuttiin koolle 1862, annettiin kieliasetus, toteutettiin rahauudistus ja aloitettiin pysyvä lainsäädäntötyö.

Oma vaikutuksensa teatterielämän virkistymiseen oli kilpailuilla. Vuonna 1858 kauppaneuvos N. Kiseleff oli lahjoittanut Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle sata hopearuplaa annettavaksi parhaalle suomenkieliselle kirjalliselle teokselle. Kilpailun voitti ylioppilas Alexis Stenvall viisinäytöksisellä tragediallaan **Kullervo**. Näihin aikoihin Stenvall alkoi käyttää kirjailijanimeä Aleksis Kivi. Toinen tärkeä palkinto oli vuonna 1865 jaettu ensimmäinen draamataiteen valtionpalkinto. Sen voitti Aleksis Kivi komediallaan **Nummisuutarit**.

Miksi matkaan?

Olet kyllästynyt oleilemaan, katsomaan televisiota, et haluaisi hirveästi ulkoilla, käydä punttisalilla, et haluaisi pelata sählyä tai heittää vaikka kirvestä. Haluaisit jotain, sanotaan henkisempää, haluat tavata toisia, joilla on samanlainen tarve kehittyä ihan ihmisenä. Sinua on aina kiinnostanut teatteri, jota voisit ajatella harrastavasi.

Teatteriryhmä Tuikku esityksessä "Ulvova Mylläri". Kuva: Pete Aarre-Ahtio

Esitän heti alkajaisiksi muutamia kysymyksiä, joihin kannattaa vastata ennen kuin liittyy ryhmään tai perustaa sellaisen:

- 1) **Miksi haluan juuri teatterin pariin?**
- 2) **Olenko valmis kehittämään itseäni?**
- 3) **Onko minulla aikaa?**
- 4) **Mitä minä sieltä toivon saavani?**
- 5) **Mitä minulta odotetaan?**
- 6) **Mitä minä voin antaa?**
- 7) **Olenko sosiaalinen henkilö?**
- 8) **Olenko valmis sitoutumaan?**
- 9) **Olenko valmis tarpeen vaatiessa luopumaan muista tärkeistä harrastuksista?**
- 10) **Osaanko ryhmän sisällä sanoa mielipiteeni, mutta osaanko myös hyväksyä enemmistön päätöksen?**

On hyvä tehdä itselleen selväksi, minkä takia lähtee mukaan harrastukseen, jonka parissa haluaa viihtyä ja joka harjoitusvaiheessa voi vaatia isoja henkisiä ja ajallisia panoksia.

Harrastajavoimin oli suomenkielisiä näytelmiä esitetty jo aikaisemmin. Tärkeä kaupunki oli Viipuri, johon rakennettiin 1834 toimiva, aina talvisotaan asti palvellut teatterisali. Siellä vaikutti m. myös ensimmäinen suomenkielinen teatteriarvostelija Pietari Hannikainen, jonka **Silmänkääntäjä**-näytelmä oli ensimmäinen suomeksi kirjoitettu näytelmä.

Vuosien saatossa on suomalainen kehittynyt taidelajiksi, joka on herättänyt jopa maailmanmainetta ennen muuta Kalle Holmbergin ohjaaman Turun Kaupunginteatterin Seitsemän veljestä-esityksen vuoksi; tämä kiersi ympäri Eurooppaa 1970-luvulla, ja Dagens Nyheterin arvostelija Leif Zern kutsui Turun Kaupunginteatteria Euroopan johtavaksi. Osa sen ajan kritiikistä ja ihailusta puhui myös suomalaisen teatterin omaleimaisuudesta ja suomalaisen näyttelijätaiteen väkevästä ja fyysisestä ilmaisusta. Nämä ominaisuudet yhdistetään vielä tänäänkin suomalaiseen teatteriin.

Suomalainen näytelmäkirjallisuus on ainutlaatuista monien hienojen naiskirjailijoidensa kautta. Jo 1800-luvun lopulla ryhtyi **Minna Canth** kirjoittamaan vahvoja, yhteiskunnallisia näytelmiä. **Maria Jotuni** ja **Hella Wuolijoki** jatkoivat perinnettä. Heidän tuotantoaan löytyy tuon tuostakin teattereiden ohjelmistosta, mikä on todistus siitä, että hyvä, tiukka, ihmisestä kerrottu tarina ei vanhene. Oman aikamme edustajia ovat mm **Eeva-Liisa Manner**, **Pirkko Saisio**, **Rosa Liksom** ja **Sirkku Peltola**.

Suomalaisen teatterin synty on kansassa, ruotsalaisen taas hovissa. Tämä ero on yhä näkyvissä; jos menette katsomaan hyvää ruotsalaista ja sitten hyvää suomalaista esitystä niin tulette näkemään eron: suomalainen teatteri parhaimmillaan on suorassa vuorovaikutuksessa katsojan kanssa, ruotsalainen taas katsoo ylhäältä, ”on hienoa taidetta”, puhe eli kasvot ovat pääroolissa. Mitään ei voi kuitenkaan yleistää, sillä puolin ja toisin tehdään huipputeoksia ja täydellisiä rimaloituksia. Jos lähdet teatterista – oli se sitten minkä maalaista tahansa – tuntien, että olet kokenut jotain valtavaa ja mieleenpainuvaa, jopa kokenut itsesi himpun verran paremmaksi ihmiseksi – niin silloin on teatteriesitys onnistunut päätehtävässään herättää ja välittää inhimillisiä tunteja.

Lopuksi on tärkeä muistaa, että **suomalainen teatterin syntyyn liittyi harrastajien myötävaikutus**, ja tämä perinne jatkuu Suomen ammattiteattereissa noin sanottujen iltanäyttelijöiden muodossa.

Teatteriryhmä Kirput esityksessä ”Pajatso” 2009.

Teatteriharrastus on parhaimmallaan elämää rikastava ja syventävä harrastus. Sen kautta avautuu ihan uusia ulottuvuuksia, sillä teatterissa kerrotaan ihmisen tarinaa ja sen ymmärtämiseen on vapautettava itsensä ennakoluuloista ja asenteista. Samalla se laajentaa tietämisen piiriä; on otettava selkoa asioista, joista ei vielä mitään tiedä. Teatterinharrastaja on kuin löytöretkeilijä, jonka matka on täynnä yllätyksiä.

Miten matkaan?

Teatteria voi harrastaa monella tapaa:

A) Jos paikkakunnallasi on jo toimiva teatteriryhmä ja koet itsesi valmiiksi siihen liittymään, niin ei muuta kuin mukaan. Uusi ja innokas ihminen merkitsee aina vitamiinipistosta! Näissä tilanteissa on toivottavaa, että **"konkariryhmä" ottaa tulokkaan avokäsin vastaan ja että hänelle annetaan mahdollisuus näyttää omat kykynsä.** Jos sitten osoittautuu, että tulokas on monipuolinen ja lahjakas lisä ryhmän toiminnalle, on tärkeää, että häntä myös kannustetaan antamalla hänelle kunnon tehtäviä.

B) Paikkakunnallasi ei ole teatteriryhmää, mutta haluat sellaisen perustaa ja sinulla on ystäviä, jotka ovat asian takana. Istahtakaa ja miettikää, miten alkuun. Onko paikkakunnalla Suomi-seura? Haluatteko sellaisen alajaostoksi vai onko mielekkäämpää toimia itsenäisesti? Haluatteko liittyä RSHT:n? Haluatteko olla mukana esim. paikallisessa ABF:ssä tai muussa vastaavassa organisaatiossa, jossa toimitte opintopiirinä? **Uuden ryhmittymän kannattaa siis ihan alkajaisiksi miettiä, missä muodossa toimitaan ja miten järjestäydytään.** Opasvihkosen lopussa on selvitys organisaatioista, joiden piiriin on järkevä liittyä.

Itse toiminnan vauhtiin pääsemiseksi on paljon mahdollisuuksia. Kokoatte joukon, joka vauhtiin pääsemiseksi voisi esim.

- mennä yhdessä teatteriin (kieli ei tässä tilanteessa ole tärkeä, menkää siis katsomaan esitystä mitä tahansa); yhdessä voisi myös tehdä esim. laiva-teatterimatkan Suomeen tai vaikkapa Tallinnaan
- tapaatte esityksen jälkeen ja keskustellette näkemästänne
- katsotte yhdessä elokuvaa ja keskustellette
- luette uutta/vanhaa kirjaa, valitsette teeman ja keskustellette
- käytte taidenäyttelyssä/museossa/konsertissa ja keskustellette
- luette yhdessä/ääneen vaikkapa Hella Wuolijoen näytelmiä

Eli siis ihan mitä vaan, mikä panee henkiset voimat liikkeelle. Kaikki tällainen kanssakäyminen luo vankkaa pohjaa uudelle teatteriryhmälle.

Vastasyntyneen ryhmän ensimmäinen kysymys on: Mitä tehdään? Teitä on esim. joukko naisia, joiden keski-ikä on yli 50. Mistä löytyy teksti, joka sopii teille?

Yksi mahdollisuus voisi olla, että aloitetaan tapaamiset esimerkiksi istumalla ja puhumalla: kerrotte toisillenne lapsuudesta, unelmista, Ruotsiin muutosta, perheestä ja työelämästä. Näin alkuun on hyvä pysytellä konkreettisella, selkeällä tasolla. Joukossa on ehkä joku, joka haluaa kirjoittaa näitten tarinoitten pohjalta pienoisenäytelmän, jota ryhmä rupeaa tekemään. Ihan pieni toivomus: antakaa kaikkien puhua, sillä jokaisen ihmisen elämä on romaanin arvoinen!

On tietysti oleellista, että tällaiset tapaamiset tallennetaan; yksi mahdollisuus on yksinkertaisesti nauhoittaa tapaamiset, sillä niitten aikana annetaan taatusti paljon materiaalia ryhmän tulevalle hankkeelle.

Toinen mahdollisuus on, että kirjoitte näytelmän yhdessä. Tärkeintä on, että ilmapiiri on positiivinen ja luova

Ei kannata heti alkuun ottaa suuria ensi-iltapaineita ja muuta sellaista. Ihan vain kokeilette toistenne kanssa, näyttelette tosillenne ja rakennatte siten luottamuksen sekä toisiinne että pikkuhiljaa myös omaan osaamiseenne. Mikäli on kysymyksiä tai ilmenee ongelmia niin kannattaa pyytää RSHT:n kautta ammatti-ihmisten apua.

Teatteriryhmä Tuikun esitys "Ulvova Myllär": Kuva: Pete Aarre-Ahtio

MISSÄ TOIMITAAN?

Tilakysymys on ratkaiseva ryhmän toiminnalle. Jonkin asuntokorttelin tai yhdistyksen kellaritilat tai muut vastaavat eivät missään tapauksessa riitä, mikäli ryhmällä on kunnianhimoisia suunnitelmia.

Aloitteleva teatteriyhdistys voi huoletta kokoontua ihan missä julkisessa tilassa tahansa. Sama koskee ryhmiä, jotka pitäytyvät sketseissä; niitä voi harjoitella ja jopa esittää melkein missä vaan. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että laadusta tingitään.

Jos ryhmä haluaa satsata vaativaan projektiin, on sillä oltava tila, jossa projektin voi toteuttaa. Harjoitusvaiheen aikana paikasta toiseen siirtyminen tavarakasojen kanssa on raskasta ja voimia sekä aikaa kuluttavaa!

Kunnon teatteritilaan pitää pystyä rakentamaan lavastus ja valot. Näyttämön yhteydessä pitäisi olla sisääntulo- ja ulosmenomahdollisuudet sekä myös pukeutumistilat ja muutakin säilytystilaa, sillä harjoitusten ja esityksen aikana on tilanteita, jolloin näyttämökuvaa

muutetaan, vaatteita vaihdetaan ja rekvisiittaa haetaan - eli näyttämön takana pitäisi olla lisätiloja.

Ideaalitilanne on, että ryhmällä on ihan oma toimiva tila, jossa myös voi säilyttää niin pukuja, rekvisiittaa kuin lavasteitakin. Oma tila mahdollistaa myös perushankintojen kuten esimerkiksi valokaluston, äänentoiston, särmien ja vaikkapa kulissipainojen hankkimisen.

Esityskauden loputtua kannattaa tarkkaan miettiä, mitä heittää pois; lähes kaikelle löytyy käyttöä jossakin toisessa tilanteessa. ”Aika tavarankäytön” olkoon teatteriharrastajan motto! - Mikäli ryhmä joutuu vuokraamaan säilytystilan muualta, on reilua keskustella kuka milloinkin kuljettaa ja kuka vastaa bensikuluista.

Mistä teatteritoimintaan sopivia tiloja sitten löytyy? Miten niitä saa? Kenen puoleen pitää kääntyä? Harrastajateatteriryhmiltä vaaditaan näissä asioissa kekseliäisyyttä ja aktiivisuutta, sillä universaaliratkaisua ei tunnu olevan. On ryhmiä, joilla on käytössä Suomi-seuran tilat, toisilla taas on mahdollisuus toimia esim. ABF:n tai Vuxenskolanin tiloissa (tosin ei ilmaiseksi), sitten on ryhmiä, jotka suurin piirtein asuvat matkalaukussa.

Seminaari-idea: ryhmät keskustelevat tilaan liittyvistä asiasta, kertovat kokemuksistaan ja hakevat yhdessä jonkinlaista mallia esim:

- miten kunta voisi tukea?**
- mitä kokemuksia on ABF:n tuesta?**
- entä muut opintopiirit?**
- mitä muita ratkaisuja olisi?**

RYHMÄ lähtee matkaan

Matkalla pohjoiseen. Kuva Anna-Maria Ingerö

Teillä on ryhmä, joka haluaa tehdä teatteri. Nyt on sitten kyse sisällöstä. Ennen matkalle lähtöä kannattaa asettaa kaiken teatterintekemisen peruskysymykset:

Mitä? Miksi? Kuka? Miten? Kenelle?

Näiden kysymysten varaan rakentuu teatteriesitys, joka parhaimmillaan on meidän peilimme. Se heijastaa näyttämöltä ihmisten elämää ja edesottamuksia joko menneisyyden tai nykyisyyden kautta.

Parhaimmillaan on teatteriesitys – miten vaatimaton tahansa- kuin sielun sauna: siellä puhdistuvat aivot, sieltä saa virikkeitä, sieltä poistuu avoimena pohtimaan asioita, joista tiesi vaan vähän – tai sitten ei mitään.

Mitä?

Minkälaista tekstiä meidän ryhmämme haluaa tehdä?

Hyvän, sopivan tekstin löytäminen ei ole ihan helppoa, mutta jo ryhmän koostumus antaa aika selkeän lähtökohdan:

- tekstiä haetaan niin ja niin monelle naiselle ja niin ja niin monelle miehelle, joiden ikä on se ja se.

Asian tekee vielä helpommaksi, jos tiedätte:

- etsittekö hupailua vai oletteko valmiita kokeilemaan vaikkapa lyhyttäkin draamaa.

Kuka?

Kyseessä on ryhmän koostumus.

Kaikki ryhmässä mukanaolijat eivät kenties halua seisoa näyttämöllä, mutta heillä on muita valmiuksia. Joku on hyvä talousasioissa, osaa tehdä anomuksia ja viihtyy juuri siinä roolissa.

Joku taas on hyvä sorvaamisessa, maalaamisessa, tavaroiden hankinnassa, markkinoinnissa, tekniikassa ja niin edelleen. Kannattaa heti alkajaisiksi ottaa selville kaikki nämä asiat ryhmän sisällä.

Ydinkysymys on tietysti ohjaaja. Ohjaaja on matkan suunnittelija, sen johtaja ja luotsi. Ryhmässä voi olla tällainen henkilö tai sitten käännytään ammatti-ihmisen puoleen. Ammatti-ihminen maksaa, ja häntä varten voi hakea rahoitusta RSHT:ltä. On kuitenkin tärkeää, että ryhmä ei rakenna projektia ainoastaan ohjaajatuen varaan, sillä on mahdollista, että juuri tänä vuonna se myönnetään joillekin toisille ryhmille. On siis oltava varasuunnitelma, mikäli halutaan toteuttaa projekti ammatti-ihmisen kanssa.

Sitten tulee kysymykseen roolijako; ohjaajalla on useimmiten näkemys asiasta. Jos ryhmän sisällä on muita käsityksiä, ne kannattaa tuulettaa ihan heti, sillä paha mieli ja muu sellainen negaatio voivat häiritä työtä ihan loppuun asti.

*Charlie Chaplin / alias Kaj Mara,
Teatteri Ilona 2009*

Usein puhutaan pääroolista ja mietitään, kuka sen saa. Pahimmassa tapauksessa ollaan sitä mieltä, että se meni väärälle henkilölle. Oikeastaan koko nimitys on harhaan johtava; kyseessä on rooli, jonka kautta tapahtumia kuvataan tai joka johtaa tapahtumaketjua, mutta hänen ympärillään olevat muut henkilöt ovat välttämättömiä. Esimerkiksi Chaplinin lapsuutta ei voi kuvata ilman hänen elämänsä vaikuttavia ihmisiä. Göteborgin ”Pieni kulkuri” painottuu kuitenkin tutkimaan kaikkea Chaplinin silmien läpi – siksi hän on johtavassa roolissa. Toinen vaihtoehto olisi kuvata hänen lapsuuttaan esim. äidin kautta, ja silloin Chaplin olisi toinen hänen pojistaan. Tällöin näytelmän nimi olisi vaikka ”Muuan äiti”. Kolmas vaihtoehto olisi fokustaa tarina vaikkapa näytelmässä olevaan Kauppiaaseen, jolloin hänestä tulee johtava rooli ja Chaplinista ja äidistä tulee hänen elämänsä liittyviä ihmisiä.

Johtava rooli on vaativa, ja yleensä se lankeaa sille, joka sen jaksaa kantaa. Muut näytelmän roolit vaativat kuitenkin tekijöiltään ihan samaa latausta. Stanislavski sanoo näyttelijäntyötä käsittelevissä kirjoissaan: ”Et koskaan pysty näyttelemään hyvin roolia, jolle ei ole sinussa tilaa”. Tällä hän tarkoittaa, että näyttelijän on tehtävä tilaa itsessään sille roolille, jonka hän haluaa välittyvän mielenkiintoiseksi ja eläväksi ihmiseksi.

Oli kyseessä iso tai pieni rooli, on näyttelijän aina puolustettava henkilöään, eli hän ei saa omassa työssään lähteä tekemään esimerkiksi roiston roolistaan heti kättelyssä iljettävää ja epämiellyttävää; tällä tavoin rooli menettää mielenkiintonsa. Jos henkilöhahmo on hirviö, niin

se välittyy muitten roolien ja tapahtumien kautta. Hyvä esimerkki tällaisesta roolinsa puolustamisesta on saksalaisen Bruno Ganzin loistava tulkinta Adolf Hitleristä elokuvassa Perikato.

Tekstin löytämistä helpottaa myös teatteriesitysten katsominen, teattereiden ohjelmiston seuraaminen(täten pysyy ajan tasalla eli näkee aika nopeasti, minkälaiset näytelmät ovat pinnalla; netistä löytyy kaikkien ammatti-ja harrastajateattereiden ohjelmisto lyhyine sisältökuvauksineen) ja **näytelmien lukeminen**. -Ihan pieni, mutta tärkeä välihuomautus: **jos teillä on naisenemmistö, älkää lähtekö tekemään miesvoittoista näytelmää vaan**

vaihtakaa juttua. Naiset voivat toki näytellä miestä ja päinvastoin, mutta tällainen tulkinta vaatii kokeneen ja hyvän ohjaajan, joka tietää, minkä takia hän haluaa tehdä tällaisen tulkinnan.

Mistä tekstejä sitten voi hankkia? Tämän oppaan lopussa on muutama vinkki.

Aloittelevan ryhmän kannattaa valita valmis, **hyvä** näytelmä, sillä silloin pääsee vapauttaman voimia itse teatterityöhön. Oikeastaan sama asia koskee konkareitakin: valmiin tekstin kanssa on turvallista ja mielenkiintoista lähteä työhön, etenkin, jos joukon sisällä on oma ohjaaja. Jos lähdetään tekemään omaa tekstiä, kannattaa valita ohjaaja ryhmän ulkopuolelta. Tällöin vältetään turhilta erimielisyyksiltä, jotka vievät energiaa ja voivat jopa hajottaa ryhmän moneen leiriin.

Miksi?

Tämä kysymys haastaa ryhmän miettimään sisältöä eli mitä halutaan kertoa yleisölle, jonka henkistä kapasiteettia ei koskaan pidä aliarvioida. Suunnitteilla oleva näytelmä voi olla komedia, tragedia, ihmissuhdedraama tai vaikkapa sketsi, mutta miksi te halutaan tehdä juuri tämä esitys, miksi juuri tänä päivänä on hyvä tietää jo matkalle lähtiessä.

Helppohintaisia ohjelmia tulee televisiosta tuutin täydeltä, on dokusoopaa, on tyhjämpäiväistä naurunremakkaa, on epätodellisia ihmissuhdesarjoja, on huonoja dekkareita. Pitääkö teidän ryhmämme mennä mukaan samaan sarjaan? Vai haluatteko jotain muuta? Haluatteko antaa katsojillenne sellaista, jota he eivät osaa odottaa ja josta he henkisesti virkistyvät?

Usein kuulee ryhmien sanovan: ”Ne nauro niin kamalasti!” Kannattaa olla tarkkana ja kysyä itseltään: mille? Nauroiko yleisö huonoille navan alle keskittyville vitseille tai jonkun roolihenkilön sanotaan vaikka rumuudelle, liikalihavuudelle, rujoudelle tai ihonvärille?

Kevyt ja hauska ilottelu ei tokikaan ole pannanjulistettu. Päinvastoin, on hyvä, jos yleisö nauraa, niin ettei penkillä pysy. Sen pitää vaan pulputa oikeasta lähteestä, joka näyttämöllä saa alkunsa väärinkäsityksistä, kommelluksista ja älykkäästä verbaalisuudesta, ei mauttomuudesta tai henkilökohtaisista solvauksista. Komedia ja farssi hyvin tarjoiltuina ovat mitä paras ase henkistä liikalihavuutta vastaan.

Kuka? –kysymykseen liittyy myös visuaalinen ylöspano eli kuka vastaa sen toteuttamisesta. Useimmiten on ohjaajalla lavastusnäkemys, joka merkitsee harrastajaryhmän työpanoksia. On esimerkiksi rakennettava sellainen seinä, on ommeltava sellaiset ja sellaiset verhot, sekä sen ja sen tyylin mekko, on hankittava tarpeistoja, on ostettava sellaista ja etsittävä tällaista. Nämä asiat on hyvä puida ennen matkalle lähtöä eli kuka ryhmästä on soveltuu hankkimaan tarpeelliset tavarat, tarpeelliset kontaktit ja mahdollisesti sponsoritkin. Saman ihmisen ei

tietenkään tarvitse tehdä kaikkea, mutta **useimmiten ryhmässä on mukana tällainen monitoimimies tai monitoiminainen, joka on painonsa arvoinen kultaa.**

Miten?

Kysymyksen vastaus riippuu ryhmän tarpeista suhteessa tilaan ja tekstiin: valitaanko ammattiohjaaja vai tehdäänkö juttu keskenään, valitaanko vaatimaton vai vaativa tie.

Vaatimaton tie merkitsee yksinkertaisia ratkaisuja esim. lavastuksen suhteen. Ihan pienenä vinkkinä ehdottaisin kaikille harrastajaryhmille, että tutkisitte yhdessä esim. netin kautta erilaisia lavastusmalleja, sillä nykyaikainen teatteri on jo kauan sitten jättänyt taakseen realistisen pöytä-sänky-tuoli-kulissi-ajattelun. Käykää myös katsomassa esityksiä ja inspiroitukaa. Teatterintekijät ovat kautta aikojen pihistäneet toistensa ideoita; tämä toimenpide pitää vain tehdä niin elegantisti, että se näyttää omalta keksinnöltä!

Vaativa tie edellyttää esim. enemmän tekniikkaa (valoja, äänentoistoa) ja isompia lavasteita. Tekniikan ei pidä kuitenkaan viedä tilaa teatterin sielulta eli näyttelijältä! Myös lavastuksen suhteen kannattaa olla pidättyväinen: **mitä enemmän tavaraa, sitä vähemmän luotetaan tekstiin.** Nyrkkisäätö: näyttämöllä ei pidä olla turhia esineitä; vain se, mitä käytetään, on tarpeellista.

Kenelle?

Kyseessä on siis yleisö.

Vastaus on suorassa suhteessa kaikkiin muihin kysymyksiin eli kenen haluamme katsovan tulevaa esitystä. Hyvä teatteriesitys koskettaa kaikkia ja himmentää jopa rajat aikuisten-ja lastenteatterin väliltä; poikani oli viisivuotias, kun hän oli pakosta(lapsenvahti petti) katsomassa Kirsikkapuisto-esitystä. Kolme tuntia täyttä aikuisten tavaraa, ja hänen kommenttinsa ”Se oli hurja!” oli hieno palaute.

Kaiken kaikkiaan pitää yleisölle tarjota mahdollinen paras; suomalaisissa pidoissa tarjotaan hienosti ja hartaasti, halutaan vieraiden viihtyvän. Samalla on yleisön viihtyminen kuitenkin kinkkinen kysymys; haluamme, että se nauttii – mutta haluamme myös, että se havahtuu. No, tätä yhtälöä ei ole kuitenkaan vaikea ratkaista: hyvä näytelmävalinta, rehellinen ja sataprosenttinen satsaus sekä näyttelijöitten herkeämätön läsnäolo – ja yleisö on hallussa. Parhaassa tapauksessa salista kuuluu, kuinka käsilaukuista etsitään nenäliinaa ja kuivataan kyyneleitä – ja kuinka samassa esityksessä koko yleisö räjähtää nauramaan. Silloin on onnistuttu välittämään yleisölle jotain, jonka kanssa sen on hyvä mennä kotiin vaikkapa miettimään elämän moninaisuutta.

Ruotsinsuomalaisella harrastajateatterilla on paikka paikoin vaikea löytää yleisönsä; markkinointi on hankalaa ja raskassoutuista, ihmisiä ei saa liikkeelle, on kaunaa eri Suomi-seurojen ja ryhmien välillä tyyliin ”Niitten esitystä me ei kyllä mennä kattoon”, ”Ei ne mitään osaa”, ”Luulevat vain” jne. Nämä negatiiviset tuntemukset ovat olleet olemassa jo kauan, niistä vaan ei haluta puhua. Ihmisluonteeseen kuuluu pahanpuhuminen ja juoruilu, mutta jos se vaikuttaa esim. yleisöpohjaan, silloin pitää tehdä jotain.

Seminaari-idea: Missä ruotsinsuomalaisen harrastajateatterin yleisö piilee? Miten sen saa jalkelle?

Teatteriryhmä Finnstigen esittää näytelmää "Kalevan Pojat" vuonna 2006

MATKAEVÄITÄ

Hyvä esitys

Hyvä teatteriesitys on kuin jalkapallomatsi: kaikki kentällä tietävät, missä pallo kulloinkin on ja minne se pitää kuljettaa, keskittyminen on sataprosenttista. **Teatterinteko on ihan samalla tavalla läsnäoloa ja syvää keskittymistä!** Näyttämöllä ei voi miettiä huomisen päivän ohjelmaa, ei mahdollisia ihmissuhdeongelmia, ei kaveri-iltaa, ei tulevaisuuden huolia, ei finnejä tai liikakiloja: on oltava läsnä tässä ja nyt- ja silloin alkaa tapahtua!

Käytännön asioita

Teidän ryhmänne on päättänyt satsata isoon – tai sitten pienempimuotoiseen teatteriesitykseen. Teillä on jo teksti, teillä on ohjaaja ja teillä on tilat. Te olette tehneet talousarvion, ja teillä on joku, joka vastaa siitä. Te olette myös ryhmän sisällä päättäneet, kuka vastaa lavastukseen, puvustukseen ja rekvisiittaan liittyvistä hankinnoista. Ja vaikka ensi-ilta hämöttää jossain kaukaisuudessa, on hyvä, että jo nyt ajatellaan **markkinointiin** liittyviä asioita:

- julistetta
- myyntikirjettä
- valokuvausta
- käsiohjelmaa
- kontakteja paikallisradioon (ennakkopuffaus rakentaa odotuksia)
- muita tärkeitä kontakteja, joiden avulla tiedottaa

Markkinointi on teatteriesityksen kulmakivi; jos yleisö ei tiedä, että on tarjolla hieno esitys niin kaikki vesittyy.

Seminaari-idea: Miten markkinoidaan?

Tässä vaiheessa kannattaa myös miettiä, miten mahdollisia lipputuloja käytetään. Jos ryhmä on esim. Suomi-seuran alajaosto, on heti alkajaisiksi tehtävä selväksi, mihin mahdollinen voitto käytetään eli kenelle rahat kuuluvat tai miten ne jaetaan. Tehkää bumaskat ja muut selkeät paperit, joihin päätökset on kirjattu. Kun on kysymys rahasta, ei pidä olla hienotunteinen ja pyöreäsanainen: reilu ja selkeä linja alusta alkaen on kaikille osapuolille eduksi.

Harjoitusjakso

On hyvä, jos ryhmä tapaa hyvissä ajoin ennen itse harjoitusten alkua, jotta kahvit on juotu ja kuulumiset vaihdettu, kun itse harjoitus alkaa.

Matkapuhelimet on suljettava, kun joko luetaan tai lähdetään näyttämölle.

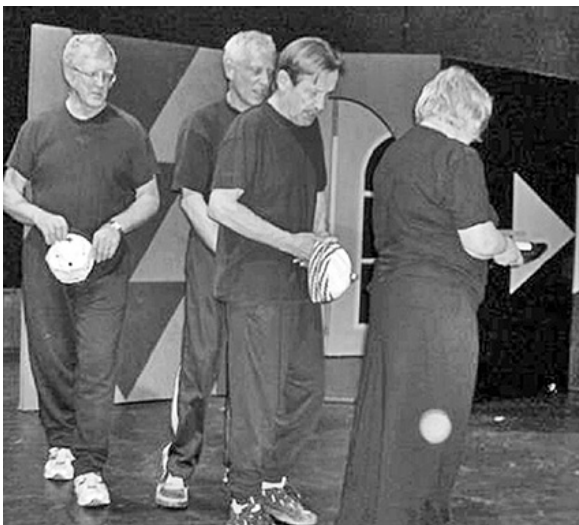
Lukujakso on tärkeä; sen aikana aukeaa työn alla oleva teksti aina selkeämmin. Södertäljen ryhmä nauhoitti ”Ulvovan myllärin” viimeisen lukuharjoituksen. Jokainen sai oman kasetin, joka auttoi itse repliikkien muistamisessa.

Lukujakson aikana ja sen jälkeen on hyvä, että keskustellaan, esitetään kysymyksiä, haetaan vastauksia ja jopa mietitään ääneen. Tämä kaikki rakentaa yhteisyyttä mutta myös tuottaa ihan konkreettisia ideoita ohjaajalle.

Jokainen harjoituskerta kannattaa aloittaa esimerkiksi

- yhteisellä liikunnalla (tanssitte vaikka hyvän twistin tai chachan:n tahtiin; pääasia, että kroppa on viritetty)
- improvisaatiolla
- yhteislaululla

Tärkeää on, että ollaan yhdessä ja että keskitytään harjoitusjaksoon; arki kaikkine asioineen jää jonnekin kauas.

Taivaanportilla esitys Eskilstunassa Teatteriryhmä Kirput ja Pakkasenpanemat.

Työ roolin kanssa

Hyvässä näytelmässä teksti on jäävuoren huippu: sen alla on roolin motivaatiot, toiminnot ja tarpeet. Roolityötä auttaa myös näytelmän **jatkuva** lukeminen; sieltä löytyy useimmiten esim. taustoja eli mistä rooli on lähtenyt, mitä kokenut, mitä hän on etsimässä. Lukekaa roolivihkoa myös kokonaisuutena eli mitä muut roolit ajattelevat, tekevät, sanovat – saatte sillä tavoin paljon materiaalia omaan työhön ja tekstin oppiminen helpottuu. Olkaa siis salapoliiseja!

Alussa on hyvä istahtaa roolivihon kanssa rupeama jos toinenkin eli luetaan yhdessä. Tätä osuutta haluaisin painottaa; juuri tässä vaiheessa hyvin hoidettuna selkenee näytelmän perusajatus eli vuorovaikutus: kuuntelet itseäsi – ja kuuntelet vastaanäyttelijääsi eli sinä sanot ja hän vastaa. **Kuunteleminen ja läsnäolo ovat vuorosanojen oppimisen Aja Å.**

Paitsi kuunteleminen auttavat myös esim. korvakuulokkeet tekstin oppimista; illalla ennen nukkumaanmenoa kuuntelet nauhalta tekstiosuuttasi ja annat unen vaikuttaa. Jos olet musikaalinen ja rytminen näyttelijä niin kuuntele tekstin rytmiä.

Älkää vaan missään nimessä rakentako esitystä kuiskaajan varaan, sillä kulisseista kuuluvat äänellisesti eritasoiset kuiskaukset aiheuttavat katsojassa kiusaantumista ja pahimmassa tapauksessa täysin päinvastaisia reaktioita kuin haluatte esityksenne välittävän.

Roolityötä – ja myös kirjoittamista ja ohjaamista – auttaa ihmisten tarkkailu: miten he istuvat, miten käyttäytyvät jonossa, miten juttelevat keskenään, miten he kävelevät. Joku saattaa herättää erityistä mielenkiintoa:

- Kuka hän on?
- Mistä hän on tullut?
- Mihin menossa?
- Mikä hänessä on erilaista?
- Mitä hän ajattelee?

Näitä kysymyksiä ja monia niiden lisäksi on hyvä asettaa, kun teatteriharrastus on tärkeä osaa omaa elämää.

Oppia ikä kaikki

Työn alla oleva, pieni tai iso projekti, on hyvä opintomatka koko ryhmälle. Oli teksti miten vaatimaton tahansa kuvaa se kuitenkin jotain historian jaksoa. On tiedettävä:

- mille aikakaudelle teksti sijoittuu?
- miten asuttiin?/miten asutaan?
- mitä ajateltiin? /mitä ajatellaan?
- miten seurusteltiin? /miten seurustellaan?

- millainen oli yhteiskunta?/millainen on yhteiskunta?
- mikä oli muotia?/mikä on muotia?
- miten pukeuduttiin?/miten pukeudutaan?
- millainen oli ympäröivä maailma?/millainen on ympäröivä maailma?

Olkaa siis huolellisia jokaisen pienenkin asian suhteen. Tietoa löytyy lähes kaikkialta: on kirjoja, on aikakauslehtiä, on arkistoja ja ennen muuta koko se valtava tietomaailma, joka netistä avautuu.

Tällainen, jopa pikkutarkka työskentely tuottaa tuloksia. Kaupan päällisiksi saatte kokea ahaa-elämyksen toisensa jälkeen; moni asia loksahda nimittäin paikalleen, ja harrastus muuttuu aina vaan mielekkäämmäksi.

Yllättäkää yleisö!

Aloittakaa esitys jo yleisöaulassa. Esityksen luonteeseen liittyvä musiikki joko liveinä tai nauhalta luo tunnelmaa ja odotuksia. Seinillä voi olla ryhmän potretit ja esim. näytelmän teemoihin liittyviä valokuvia. Mikäli on tarjoilua, yllättäkää yleisö ja tarjoilkaa jotain muutakin kuin pelkkää kahvia ja pullaa; miettikää esim. näytelmän aikakautta ja hakekaa inspiraatio sen ajan suosikkiherkuista.

On myös hyvin tärkeää, että juttelette yleisön kanssa ainakin kotvasen esityksen jälkeen.

Kutsutaanko vieraita?

Olisi hyvinkin tärkeää ja kehittävää, jos harrastajaryhmät voisivat nykyistä enemmän vierailla toistensa paikkakunnilla. Miten tällaista toimintaa voisi kehittää, on kysymys, johon on yhteisvoimin haettava vastaus. Tällöin on tietysti puhuttava rahasta ja on puhuttava järjestelyistä, mutta mikäli tahtoa löytyy, löytyy myös ratkaisumalli.

Pienimuotoisia esityksiä on luonnollisesti helpompi liikuttaa. Mikäli ryhmäanne kiinnostaa joku esitys, josta olette kuullut puhuttavan, ottakaa selvää sen ehdoista niin taloudellisesti kuin tilankin suhteen. Älkää heti sanoko, että ”liian kallis, ei me voida”, vaan pohtikaa yhdessä, miten voisitte asian ratkaista. Ottakaa yhteyttä paikalliseen Suomi-seuraan ja jutelkaa siellä. Paikallinen ABF:kin voisi olla yhteistyökumppani. Jos markkinoitte vierailun hyvin, saatte lipputulaja, joten voitte mahdollisesti peittää kuluja.

Ryhmiä välinen vuorovaikutus on kaikin tavoin hedelmällistä; saadaan virikkeitä, tutustutaan ja ruvetaan keskustelemaan. Pitemmällä tähtäimellä tällainen yli paikkakuntarajojen ulottuva kanssakäyminen voi johtaa harrastajaryhmien suureen yhteiseen koitokseen, josta on jo kauan puhuttu.

Ideita luovaan toimintaan

Kalixissa teatterikurssilla maaliskuussa 2010

Teatteri on eräänlainen leikki, sillä näyttämön tapahtumat eivät ole totisinta totta, ne peilaavat ja jäljittelevät elämää.

Teatteri vaatii **keskittymistä**; kun lähdetään harjoituksiin on koko kropan ja mielen oltava **juuri tässä ja nyt**.

Tällaisen olotilan löytämiseen on harjoituksia; näitä kannattaa kokeilla silloin sun tällöin. Kun prosessi on menossa näistä saa materiaalia itse teatterityöhön!

Kontakti

- jaetaan ryhmä kahden ryhään: toinen peilaa itseään toisessa, jokainen ele, liike on peilin seurattava/ vaihdetaan pareja
- tanssitaan sokon kanssa: toinen on sokko (liina silmillä) ja toinen johtaa (valitkaa mieluusti hidas foxtrot tai valssi näin heti alkuun), vaihdetaan kumppania tanssin aikana.

Tässä harjoituksessa on kysymys luottamuksesta!

Keskittyminen

- heitetään palloa toisilleen summanmutikassa; kaikkien on oltava valmiuksissa ja harjoitus jatkuu, kunnes pallo pysyy heittäjien välissä putoamatta maahan

-”Laiva on lastattu”: A sanoo Autoilla, seuraava pallonsaaja toistaa edellisen lastin ja lisää siihen omansa(esim Autoilla, Avaimilla) – loppupään lastaajan pitää muistaa koko litania. Antakaa jokaisen joutua loppupään asemaan! **Erittäin hyvä muistiharjoitus!**

Aistien herättäminen

Näyttelijän – niin ammittilaisen kuin harrastajankin – tärkein työväline on oma muistovarasto; sieltä löytää ne tunnot ja tunteukset, joitten avulla rooli alkaa mutoutua. Viritellään siis aistit:

Istukaa, sulkekaa silmänne ja kuunnelkaa:

- a) ulkoa tulevia ääniä
- b) tilasta tulevia ääniä
- c) sisältänne kuuluvia ääniä

Kertokaa näistä muille.

Hajuaistin herättäminen saattaa parhaimmillaan johtaa erittäin syviin muistkuviin:

-istukaa lattialla, sulkekaa silmät, joku sanoo sanan, johon liittyy tuoksu/haju, esim. *Savusauna*. Piirissä istuva A kertoo siihen liittyvistä mielikuvista ja sitten A antaa toisen tuoksuun/hajuun liittyvän mielikuvan B:lle. Näin jatketaan kunnes jokainen on käynyt läpi omat mielikuvansa.

Näköaisti

-katselkaa ihmisiä ympärillänne, ja kertokaa, mitä **nätte**: vaatteet, niitten värit, tukka, tukan värit, nenä, silmät ja niin edelleen. Kertokaa toisillenne.

Jos sitten haluatte improvisoida eli kokeilla eri tilanteita niin valitkaa ensi alkuun yhteisiä aiheita. Muistakaa: kuitenkin **teette kaiken itsenne takia!** Älkää siis ryhtykö ”näyttelemään” vaan olkaa tilsanteessa tilanteen ehdoilla, rehellisesti ja aidosti! Toistakaa harjoitusta niin kauan, että saavuitatte oikean tunteen.

OMA JUTTU VAIKO VALMIS?

Neljä RSHT:n näytelmäkirjoituskurssin käynnyttä Eskilstunan ideapäivillä 2008. Vasemmalta Hanna Kivimäki, Seija Sjölander, Anita aaaaabemerstam ja Matti Virlander

Kaiken puheteatterin peruskivi on käsikirjoitus eli pääkirja, jota teatterikielellä sanotaan kotoisesti plariksi. Se on painettu tai monistettu nivaska papereita, jossa koko juttu on. Tekstiä lukiessa ei pidä orjamaisesti tuijottaa noin sanottuja parenteeseja eli sulkumerkkejä; ne ovat kirjailijan omia ajatuksia, jotka eivät välttämättä aseta vaatimuksia lavastuksen tai roolityön suhteen. Ohjaaja on se henkilö, joka päättää kustakin ylöspanosta. Sen sijaan repliikit eli puhuttu teksti on kokonaan kirjailijan käsialaa, ja sitä ei saa muuttaa tai parannella ilman kirjailijan/ omaisten lupaa.

Oman tekstin suhteen on tiedettävä jotakin draamasta ja tavasta kirjoittaa. **Kaikille, jotka haluavat ja osaavat kirjoittaa, ehdotan hyvien näytelmien lukemista!** Yksi opettelutapa on yksinkertaisesti matkia hyvää draamatikkaa; näin teki kuuluisa ohjaaja ja näytelmäkirjailija Joakim Grooth. Hän jäljensi Tšehovin tapaa kirjoittaa oppiakseen draaman rakenteen ja uskaltautui sitten ihan omiin näytelmiin. (Huom.! Nämä kopiot kuuluvat pöytälaatikko-sarjaan!)

MITÄ JOS ILTAMAT?

Iltamat on hieno suomenkielen sana, siinä kiteytyy monen sukupolven muistot hyvistä ajoista ”silloin ennen”.

Iltamissa oli ”silloin ennen” selkeä sisältö, oli sitten kysymys isänmaallisuudesta, työväen aatteesta tai vaikka urheiluseuroista. Ne tehtiin talkootöinä ja niihin uhrattiin paljon aikaa ja voimia eli niitä ei huitaistu vasemmalla kädellä.

Iltamissa lausuttiin runoja, pidettiin puheita, kerrottiin kaskuja, laulettiin, esitettiin kuvaelmia ja pienoishäytelmiä sekä illan päätteeksi tanssittiin.

Tällaisten iltamien järjestäminen vanhaan kunnon tyyliin voisi olla hyvä tapa ryhmille tehdä toimintansa näkyväksi paikkakunnallaan. Se voisi olla myös tapa rahoittaa esim. tulevaa projektia.

Vanhat kunnon iltamat vaativat tietysti hyvin selkeän suunnitelman. On mietittävä heti alkuun, mikä olisi meidän aikamme sisältö eli ns punainen lanka. Olisiko esimerkiksi suomenkielen asema sellainen? Vai onko paikkakuntaasi kohdannut iso leikkaus, joka johtaa työttömyyteen? Aiheita löytyy!

Ja sitten rupeatte kokoamaan aineistoa teeman ympärille. Pitäkää tiukasti kiinni aiheesta, sillä kurinalaisuus kääntyy voitoksi! Lukekaa runoja ja kirjoittakaa itse. Kuunnelkaa musiikkia ja jos teillä on oma muusikko (sellaisia on), antakaa hänelle tehtäväksi runojenne säveltäminen. Tehkää kuvaelma tai pieni näytelmä. Jos teillä on varaa, niin vieraileva koomikko tai muusikko ei ole pahitteeksi.

Tarjotkaa yleisölle hyvää, aiheeseen liittyvää ruokaa. Arpajaiset ovat aina paikallaan. Ja sitten illan päätteeksi kunnon tanssit.

Pieni osviitta kaikille esiintyjille, oli kyseessä sitten iltamat tai jokin muu, ohjelmallinen tilaisuus: olkaa tarkkoja ohjelmanumeroitten pituudessa. Kriteeri ei saa olla, että itse viihtyy näyttämöllä vaan että yleisö viihtyy. Liian pitkät ohjelmanumerot kuluttavat yleisön myönteistä energiaa ja saavat aikaan väsähtäneen, laimean ja nuivan vastaanoton. Mikäli yleisö haluaa nähdä ja kuulla enemmän, se taatusti ilmoittaa siitä huutamalla esimerkiksi ”Lisää!”

Kaiken kaikkiaan: muistakaa, että yleisö on pääroolissa. Yleisö on maali, jonne palloa kuljetatte! Tämä koskee kaikkea esiintymistä.

PS. Sanaa ”talkoot” ei ole –päin vastoin kuin nykyään luullaan - synonyymi sanoille ”ilmainen työ”. Tämä tarkoittaa, että jos on vierailevia esiintyjä, heidän mukanaoloon ei voi kuitata talkoohengellä vaan heille maksetaan esiintymispalkkio ja matkat. Hyvään pitotapaan kuuluu myös, että heille tarjotaan ateria.

LAPSET JA NUORET

Suomenkielinen lastenteatteri on Ruotsissa kaikin puolin lapsipuolen asemassa; aikanaan kattoi Finska Riks kiertuetoiminnallaan lähes koko maan suomenkieliset alueet. Finska Riks lopetettiin. Jäi tyhjiö, joka ei ainakaan näillä näkymin täyty. Finska Riksin jälkeiset hankkeet eivät taloudellisista syistä kykene kiertämään yhtä laajalti. Seuraus on, että erittäin suuri osa Ruotsin suomenkieltä osaavista lapsista eivät koskaan saa nauttia suomenkielisistä teatteriesityksistä.

Lasten-näytelmä Elipä kerran.../Det var en gång..., kuvassa Joakim Saedén ja Seija Sjölander

Lastenteatteria ajatellen on yksi mahdollisuus, että asiasta kiinnostuneet ryhmät lähestyvät paikkakunnan suomenkielisiä perheitä, päiväkoteja ja kouluja, joiden kanssa ruvetaan keskustelemaan suomenkielisestä teatterista.

Ihan uusi ja jännittävä aluevaltaus lastenteatterista kiinnostuville ryhmille on nukketeatterin kiehtova maailma. Se vaatii kuitenkin peruskoulutusta niin nukkien käsittelyssä kuin koko taiteellisessa ilmaisussakin. **Nukketeatteri voisi olla mitä mielenkiintoisin koulutusprojekti RSHT:lle!**

Pienimuotoinen ja tärkeä toimintamuoto voisi esim. olla ihan yksinkertainen äänenlukeminen. Paikkakunnalla toimiva esim. eläkeläisten harrastajateatteriryhmä voisi muun toimintansa ohella myös esim. lukea satuja ja hyviä lastenkirjoja lapsille. Lukuhetket ovat kaikin tavoin hienoja kokemuksia: lapsi saa muodostaa omat kuvansa, hänelle annetaan rauhallinen hetki

kaiken melun keskellä ja mikä parhainta, hän saa jälkikäteen jutella jonkun kanssa, jolla on aikaa.

Mistä tekstejä? Ruotsalainen lastenteatteri on jo kauan edustanut maailmankuulua laatua niin tekijöittensä kuin tekstiensäkin kautta. Näytelmäkirjailijat, kuten Barbro Lindgren, Staffan Göthe ja Staffan Westerberg ovat jo nyt eläessään klassikoita; he kuvaavat näytelmissään sitä todellisuutta, jossa myös ruotsinsuomalaiset lapset ovat kasvaneet. Samoin on olemassa mm Finska Riksin näytelmiä, joita voi tiedustella tämän oppaan tekijältä.

Lastenteatteri ei ole sama asia kuin **lasten kanssa tehty teatteri**. Edellinen on lapsille suuntautuvaa aikuisten tekemää teatteria, jälkimmäinen rakentuu kokonaan lasten mukanaoloon prosessissa. Lasten kanssa teatterin tekeminen on oma alueensa, josta taatusti löytyy mielekkäitä ja kiehtovia haasteita kiinnostuneille teatterinharrastajille. RSHT tukee tällaisia hankkeita järjestämällä ohjaajakoulutusta.

Nuoret ovat luku sinänsä. Heillä on omat jenginsä, oma musiikkinsa, omat koodinsa. Piika-ja renkiromantiikasta he eivät mitään tiedä, sillä sellaista yhteiskuntaa ei ole enää olemassa, suomalaiset, hitaanpuoleiset tanhut eivät todennäköisesti kiehdo, he eivät ryve nostalgiasa (he ovat juuri päässeet lapsuudesta eroon!), heillä on elämä edessään. He ovat syntyneet tietokoneen hiiri toisessa kädessä ja matkapuhelin toisessa, he ovat kaiken kaikkiaan uusi sukupolvi matkalla tulevaisuuteen.

Jotta nuoret saa mukaan on tarjottava projekti, joka kiinnostaa heitä joko aiheensa tai musiikin kautta. (Esimerkkejä: Uumajan Kirppujen Pajatso-esityksessä oli mukana nuori studio-orkesteri, Göteborgin Chaplin-projektissa neljä nuorta sirkuslaista)

Yksi tärkeä osatekijä on kieli. Kumpaa ruotsinsuomalaiset nuoret mieluiten puhuvat? Kuinka paljon suomea he todella osaavat? Onko kielen vajavuus este harrastukselle? Onko mahdollista rakentaa projekti, jossa puhutaan sekä ruotsia että suomea? Kenties englantiakin? Ruotsalainen yhteiskunta on monikansallinen. Usealla ruotsinsuomalaisella nuorella on esim. Afrikasta tai Aasiasta tullut isä/äiti, joten hän edustaa muutakin kuin suomalaisuutta. Maailma itsessään on globalisoitumassa. Kaikki tämä pitäisi saada näkyviin myös teatterissa eli on löydettävä sellainen projekti tai foorumi, jossa nuori, kaikin tavoin heterogeeninen ja nykyisen tietotekniikan suvereenisti hallitseva sukupolvi on vuorovaikutuksessa klassisen ruotsinsuomalaisen teatterinharrastajan kanssa. Siinä on haaste!

NÄYTELMÄKIRJALLISUUDEN PÄÄLAJIT

Puhenäytelmät

Tragedia eli murhenäytelmä; useimmiten surullinen loppu(esim Kiven Kullervo, Shakespearen Hamlet)

Komedia eli hvinäytelmä; useimmiten onnellinen loppu (esim. Kiven Nummisuutarit, Molièren Saituri, Shakespearen Kesäyön unelma, Gogolin Reviisori)

Draama eli yksinkertaisesti **näytelmä**, johon liittyy niin koomisia kuin traagisiakin piirteitä (esim. Wuolijoen koko tuotanto)

Farssi eli nopea ilveily; viihdyttävyyys perustuu väärinkäsityksiin, salaisuuksiin, yllätyksiin, sanalliseen huumoriin ja nopeaan, loppua kohden kiihtyvään juoneen(esim. Nobel-kirjailija Dario Fon koko tuotanto)

Satiiri on farssin sukua, mutta satiiriin liittyy myös terävä poliittinen ajankohtaisuus. Sekä farssi että satiiri vaativat tiukkaa ajoitusta ja näyttämöllistä rytmiä. Parhaimmillaan on hyvä sketsi satiirin lähisukulainen.

Monologi eli yksinpuhelu on draamallinen kokonaisuus, jossa yhden ainoan näyttelijän varassa on kokonainen draama.

Stand up -komiikka on yksi huumorin laji. Stand up -komiikan perusidea on, että kuka tahansa voi "nousta lavalle" kertomaan vitsejä. On kuitenkin suuri harhaluulo, että lavalle nousta muina miehinä ja heitetään juttua hatusta. Stand up -komiikkaa pidetään erittäin vaativana esiintymisen muotona. Se rakentuu täysin esiintyjän ja yleisön vuorovaikutukselle, ja jos esiintyjä ei ole valmistautunut, kääntää yleisö hänelle selkänsä. Ruotsinsuomalaiselle yleisölle tuttu **Halstan Hiltta** (Tuula Sirjonen) edustaa vaativaa stand-up-perinnettä.

Kuvassa Halstan Hiltta / Tuula Sirjonen

Pantomiimi on teatterilaji, jossa ei ole puhetta vaan sen tärkein elementti on liike. Sen antomisuurimpia nimiä on ranskalainen Marcelle Marceau

Nukketeatteri on ikivanha Aasiasta lähtöisin oleva teatterimuoto. Euroopassa se yleistyi keskiajalla.

Nukketeatteri jaetaan kahteen pääluokkaan:

-Kaspeteatteri - käsinuket miniatyyrinäyttämöllä; suuntautuu nykyään lähinnä lapsiyleisölle

-Marionettiteatteri – nivelnuket, joita ohjataan naruilla, nuket voivat olla suurikokoisiakin; kohdeyleisö sekä lapset että aikuiset (aihepiiri liikkuu saduista suuriin klassikoihin)

Musiikki teatterissa

Renessanssin aikana ruvettiin myös säveltämään musiikkia näytelmiin ja niin syntyi

Ooppera, jossa musiikki ja näytelmä yhdistyvät. Oopperan tekstiä kutsutaan libretoksi ja siihen kuuluu useimmiten täysimittainen sinfoniaorkesteri. Pääosassa ovat laulajat, jotka esittävät joko aarioita(yksinlauluja), duettoja(vuorolauluja) tai kertovia osuuksia. Lisäksi oopperateoksiin kuuluu kuorokohtauksia ja orkesterin esittämiä alku-, väli- ja loppusoittoja.

Kuuluisia oopperoita ovat mm. Carmen, Sevillan parturi, Rigoletto ja La Bohème.

Aulis Sallisen Ilmari Kiannon Punainen viiva-romaaniin pohjautuva samanniminen teos edustaa uutta tapaa tehdä oopperaa.

Ooppera johti operetin syntyyn.

Operetti on kevyt näytelmä, johon liittyy musiikkia, on yleensä sekä laulettuja että lausuttuja vuorosanoja. Operetissa on myös suuria tanssikohtauksia, se siis muistuttaa oopperaa, mutta on aiheiltaan kevyempi. Klassisen wieniläisoperetin edustaja oli Franz Lehar. Hän oli säveltäjä, joiden lauluista tuli ensimmäisiä iskelmiä, kuten esimerkiksi hänen operetteihinsä Iloinen leski, Luxemburgin kreivi ja Hymyn maa liittyvät aariat.

Musikaali on näytelmä, jossa teatterinomaiseen toimintaan ja dialogiin on lisätty ajan viihdemusiikin tyyliä toteutettuja laulu- ja tanssinumeroita. Musikaali liittyy juonella numerot toisiinsa ja oopperan tai operetin tapaan kertoo kokonaisen tarinan. Musikaalin sisältö on yleensä romanttinen ja komediallinen, mutta moderni musikaali voi käsitellä hyvin erilaisia, vakaviakin aiheita.

Tunnettuja musikaaleja ovat mm. West Side Story, My Fair Lady, Hair, Cats ja Mamma Mia.

TEKIJÄNOIKEUS

Tekijällä on oikeus teokseensa, teos on hänen työnsä, ja hänelle kuuluu siitä sekä kunnia että taloudellinen korvaus. Teos on tekijän omistuksessa 70 vuotta hänen kuolemansa jälkeen. Tämä oikeus kattaa kirjallisuuden, näytelmäkirjallisuuden, kuvaamataiteen, musiikin, elokuvan ja valokuvauksen.

Kunnia on moraalikysymys eli yksinkertaistettuna: tekijän työtä ei saa muokata, lyhennellä tai ”parannella”, sitä ei myöskään saa käyttää kaupallisiin tarkoituksiin. Kaikesta lainsäädännöstä huolimatta on ihmisiä, jotka muina miehinä varastavat toisten töitä ja esittelevät ne ominaan. Kun taiteilija on ”vapaa” voi käydä mm seuraavasti: muutama vuosi sitten käytti Clock-hampurilaisketju Leonardo da Vincin maalausta Pyhä ehtoollinen mainoskampanjassaan. Onneksi asiasta nousi kova kohu – ja seinän kokoiset julisteet häipyivät kaupunkikuvasta pikapikaa.

Näytelmäkirjallisuudessa tekijänoikeus tarkoittaa sitä, että tehdään sopimus kirjailijan tai kirjailijaa edustavan liiton kanssa. Näiltä saa myös tietoa palkkioista ja muista käytännön asioista. Tällaisia liitoja ovat:

Suomen Näytelmäkirjailijaliitto, www.sunklo.fi

Näytelmäkulma, www.dramacorner.fi

Musiikin tekijöiden ja kustantajien tekijänoikeudet: www.teosto.fi

Jos näytelmään halutaan tehdä muutoksia, on siihen saatava lupa. (Replikkejä voi toki pyyhkiä lupaa kysymättä; pääasia näissä tilanteissa on, että poistot eivät vaikuta näytelmän luonteeseen). Näissä asioissa – mukaan lukien musiikin käyttö - kannattaa olla tarkka, sillä vaikka tekijä olisikin kuollut, siirtyvät hänen oikeutensa lähiomaisille. Jos ilmenee, että tekijänoikeuksia on laiminlyöty saattavat seuraukset tulla erittäin kalliiksi!

Musiikkinäytelmä on näytelmä, jossa käytetään musiikkia lisäkeinona. Hyvänä esimerkkinä voisi pitää vaikka Södertäljen Tuikku-ryhmän Ulvova mylläri-esitystä: siinä on sisäänkirjoitettuna muutama laulullinen osuus, ja koko näyttämöllepanoa seuraa lähes koko ajan musiikki. Tällöin vahvistaa musiikki näyttämön tapahtumia ja antaa myös roolihenkilölle/henkilöille mahdollisuuden saavuttaa katsojan ajatukset muutenkin kuin pelkän sanan voimalla. Musiikin käyttö teatteriesityksessä on lähes vakio.

Kuvassa Tapio Aarre-Ahtio, säveltäjä, ohjaaja, näyttelijä.

PERUSKIRJASTO

Teatteriharrastajan kannattaa ihan asian vuoksi lukea seuraavat perusteokset:

Stanislavski: **Elämäni näyttämötaiteen palveluksessa, Näyttelijän työ, Luonteen kehittäminen**

Näytelmät

Tämä otanta on ihan vain teatteriharrastajien omaksi iloksi. Se koostuu klassikoista, ja niitä ei kannata ruveta värkkäämään näyttämölle tuota pikaa vaan lukea ihan rauhassa ja keskittyneesti. Jos ryhmä ei ole vielä päättänyt, mitä haluaa tehdä seuraavaksi, mutta haluaa kuitenkin tavata kerran viikossa, niin yhdessä lukeminen voisi olla oivallinen syy. Todennäköisesti syntyy myös keskustelua, joka taatusti luo pohjaa aina seuraavalle projektille.

(Kun hankitte/lainaatte ulkomaisia klassikoita, niin kysykää uusinta käännöstä tai sovitusta).

Aristofanes: Lysistrate

Euripides: Medea

Jokamies, moraliteetti

William Shakespeare: Romeo ja Julia, Kesäyön unelma

Jean- Baptiste Molière: Saituri, Luulosairas

Anton Tšehov: Vanja-eno, Kirsikkapuisto sekä hänen pienoisenäytelmänsä Karhu ja Kihlaus (nämä viimeisimmät voisivat olla hyvää materiaalia pienemmälle ryhmälle!)

Bertolt Brecht: Kolmen pennin ooppera, Galileo Galilei

August Strindberg: Uninäytelmä, Suuri maantie, Kuolemantanssi

Aleksis Kivi: Kullervo, Nummisuutarit ja tietysti Seitsemän veljestä ihan vaan siksi, että se on romaaneista parhain!

Minna Canth: Työmiehen vaimo, Kauppa-Lopo, Anna-Liisa

Maria Jotuni: Kultainen vasikka, Tohvelisankarin rouva, Miehen kylkiluu

Mika Waltari: Gabriel, tule takaisin, Noita palaa elämään, Kuriton sukupolvi

Hella Wuolijoki: koko Niskavuori-sarja

Klassikoita kannattaa ostaa ryhmän omaan kirjastoon. Tukholmassa sijaitseva Suomalainen Kirjakauppa on hyvä linkki: sieltä kannattaa kysyä vaikkapa Kiven tuotantoa. Sinne voi myös tilata toivomaanne kirjallisuutta. Enemmän tietoa: www.kirjakauppa.se

Jos käynte Helsingissä, niin poiketkaa Akateemiseen Kirjakauppaan; sieltä voi tiedustella esim. Stanislavskin, Shakespearen ja Tšehovin teoksia; jos siellä ei ole, niin sieltä kyllä opastetaan eteenpäin.

Mikäli Strindbergiä haluaa lukea ruotsiksi, on hänen näytelmiään kirjastoissa. Ruotsin johtava teatterikirjallisuuden kirjakauppa on Hedengrens Bokhandel Tukholmassa, ja sieltä löytyy niin Shakespeare kuin Stanislavskikin ruotsiksi.

(Renoir) Lukeva nainen

Mistä näytelmiä saa

Näytelmiä voi tilata seuraavista osoitteista:

Suomen Näytelmäkirjailijaliitto, www.sunklo.fi, puh. (09) 135 6796,
Näytelmäkulma, puh. (09) 2511 2160, www.dramacorner.fi

Kummastakin voi tietokoneitse hakea paitsi kirjailijan mukaan myös. esim. kriteereillä kuinka monta naista, kuinka monta miestä, onko kyseessä komedia tai draama jne.

ATR :llä on erittäin laaja kirjasto, jonka hakusysteemi on sama kuin yllämainittu. Kotisivuilta saat enemmän tietoa lainausehdoista: www.atr.nu

MITEN JÄRJESTÄYDYTÄÄN?

Ruotsinsuomalainen Harrastajateatteriliiton (RSHT:n) jäsenyys on ehdottoman tärkeää : RSHT on ainoa ruotsissa hyväksyttyihin vähemmistökieliin kuuluva valtakunnallinen harrastajateatteriliitto.

Se toimii ruotsinsuomalaiste teatteriharrastajien etujärjestönä ja sillä on yhteistyötä myös muiden järjestöjen kanssa.

Katso tarkemmin sivulta 2.

Kannattaa myös toimia paikallisen **ABF:n** opintopiirinä.

On myös järkevää ottaa selkoa muiden opinto- ja sivistysliittojen toiminnasta. Tietoja löytää mm. internetistä.

Amatörteatrarnas Riksförbund eli ATR on ruotsalainen harrastajateatteriliitto, jonka jäsenyyttä kannattaa harkita. Enemmän tietoa ehdoista ja jäseneduista: www.atr.nu

On myös mahdollista liittyä Suomessa toimivien Työväen Näyttämöiden Liiton ja Suomen Harrastajateatteriliiton jäseniksi. Kotisivuilta saa lisätietoa:

www.tnl.fi

www.shtl.fi

Mistä voi hakea Avustuksia?

RSHT tukee koulutuksessa järjestämällä kurssitusta alennettuun hintaan, RSHT myöntää myös projekti- ja kiertuetukea jäsenryhmille ryhmille. Tukea myönnetään tapauskohtaisesti.

Lähempiä tietoja saa RSHT:n toimistolta puh: 08-615 83 44

Katso

myös sivua 2, siellä on lisää infoa RSHT: toiminnasta.

ATR jakaa suoraa tuotantotukea jäsenryhmilleen; siitä enemmän tietoa www.atr.nu

Mikäli ryhmänne on TNL:n (Työväen Näyttämöiden Liitto) tai Suomen Harrastajateatteriliiton jäsen, on teillä mahdollisuus hakea sieltä tuotantotukea. Tietoja hakuajoista ja kriteereistä löytyy kotisivuilta: www.tnl.fi ; www.shtl.fi

Suomi-Seura.ry myöntää tukea hankintoihin, esim. valokalustoon tai äänilaitteisiin. Hakuaikoja on kaksi vuodessa. Enemmän tietoa: www.suomi-seura.fi

Ruotsalais-Suomalainen Kulttuurirahasto myöntää projektitukea, jota voi hakea kahtena kertana vuodessa; projektien pitää olla kumpaakin maata kiinnostavia; enemmän tietoa www.kulturfonden.net

Paikallinen ABF ja muut opintopiirit voivat jakaa myös tuotantotukea; näistä asioista kannattaa ryhmien ottaa selvää.

Kunnat ja Maakäräjät jakavat avustusta kulttuurille; alueenne vastaavilta kotisivuilta löydätte enemmän tietoa. Älkää koskaan epäilkö avustuksen hakemista ennakoimalla: ”Ei ne kuitenkaan mitään suomalaisille anna”, vaan lähettäkää anomuksia. Lomakkeiden täyttäminen on kuitenkin tarkkaa puuhaa; jos teidän ryhmässänne ei ole itsestään selvää käytännön asiantuntijaa, miettikää, kuka teidän tuttavapiirissänne voisi olla näissä asioissa avuksi.

Jos ryhmällänne on kassassa ylimäärästä rahaa, ostakaa **Alla dessa fonder och stiftelser** (koonnut Lennart Frii). Tässä paksussa teoksessa on esitelty kaikki mahdolliset rahastot ja säätiöt; niitten joukossa voi olla juuri teidän ryhmänne hankkeelle sopiva rahoittaja.

Kaiken kaikkiaan on ryhmien oltava erittäin aktiivisia ja aloitekykyisiä, kun tarvitaan lisärahoitusta. Missään nimessä ei saa lähteä yllä mainitun negaation tielle, sillä kielteinen ennakkoasenne ei johda muuhun kuin katkeruuteen. Muistakaa myös, suomenkielellä on virallinen vähemmistökielen asema, josta voi olla hyötyä esim. kuntien ja maakäräjien suhteen.

Älkää myöskään lannistuko, jos ette saa hakemaanne tukea. ”På det igen!” eli jatkakaa maailmankuululla suomalaisella sisulla. Mikäli teillä on jännittävä ja hyvä projekti, selkeä tavoite ja yhteinen innostus, menette läpi vaikka harmaan kiven!

Tämän opasvihkosen on kustantanut

Ruotsinsuomalainen Harrastajateatteriliitto

Taitto

Anna-Maria Ingerö
Erkki Kellokumpu

Kuvat

RSHT:n arkisto